

Dziuba, Andrzej Franciszek

"Społeczne perspektywy etyki",
Władysław Zuziak, Kraków 2006 :
[recenzja]

Warszawskie Studia Pastoralne 8, 197-200

2008

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych oraz w kolekcji mazowieckich czasopism regionalnych mazowsze.hist.pl.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Ks. WŁADYSŁAW ZUZIAK, *Spoleczne perspektywy etyki*, Wydawnictwo Naukowe Papieskiej Akademii Teologicznej w Krakowie, Kraków 2006, ss. 497.

W realia ziemskiego życia każdego człowieka wpisane są rzeczywistości wzajemnych relacji i odniesień międzyludzkich. Przecież jest on, jak to stwierdzają już starożytni filozofowie, istotą społeczną. To przecież niezwykle bogata, a jednocześnie wręcz niezbędna sfera spełniania się i zarazem konkretnej aktualizacji każdej osoby w danym miejscu i czasie, także w wymiarze relacyjnym. Uwarunkowania tutaj występujące mają odniesienia zwrotne. Zatem niosą także znamiona możliwości wzajemnego ubogacenia się oraz rozwoju.

Naturalnym jest, że w tych wymiarach i odniesieniach winna mieć także swoje miejsce etyka. To zatem pytania o kategorie wartościujące, które mogą, wręcz powinny zawsze twórczo kształtować poszczególne osoby czy społeczności oraz wspólnoty. Problematyka etyczno-moralna zawsze towarzyszy człowiekowi.

Krakowski badacz prof. W. Zuziak prezentuje monografię poświęconą niektórym szczegółowym zagadnieniom z tego zakresu. Jest on profesorem etyki i historii filozofii w Papieskiej Akademii Teologicznej w Krakowie. W latach 2000–2006 był dziekanem Wydziału Filozoficznego PAT. Opublikował liczne książki, artykuły i studia, m.in. *Dojrzwianie świadomości refleksyjnej w filozofii moralnej Georgesa Bastide'a i Jeana Nalberta* (Kraków 1998) oraz pod jego redakcją ukazały się m.in. *Pytając o człowieka. Myśl filozoficzna Józefa Tischnera* (Kraków 2001) i *Idea solidarności dzisiaj* (Kraków 2001).

Całość rozprawy otwiera dedykacja dla mamy (s. 5). Natomiast treściowo podano z kolei wstęp (s. 7–11). Zasadniczą treść po-

dzielono na trzy rozdziały, które z kolei podzielono jeszcze na kilka wielostopniowych bardziej szczegółowych zbiorów.

Pierwszy z rozdziałów opatrzone tytułem: *Etyka w kontekście kulturowym* (s. 13–152). Ukazano najpierw koncepcję oraz podstawy porządku etycznego w kontekście kulturowym, zwłaszcza w odniesieniu do tradycji greckiej i chrześcijańskiej. To one dały podstawy do wskazania na podstawy trwałości porządku etycznego. Swoisty zbiór stanowią uwagi opatrzone tytułem: *W drodze do współczesności*.

Etyczne problemy współczesności to tytuł drugiego rozdziału omawianej książki (s. 153–360). Wskazano na relacje między demokracją i moralnością. Trudno uniknąć tutaj pytań o etyczne problemy ekonomii. Całość rozwoju technicznego wymaga pochylenia się wokół kwestii: nauka i technika. Wreszcie wskazano także na relacje między religią i współczesnością.

Ostatni rozdział nosi tytuł: *Perspektywy odnajdywania ładu aksjologicznego* (s. 361–457). Współczesność sugeruje potrzebę poszukiwania odpowiedzi na pytanie: „Czy można pogodzić wszystkie porządki?” Tutaj zapytano także o przesłanki i założenia nowej etyki. Treściowo pracę zamyka zakończenie (s. 459–463).

Od strony formalnej zamieszczono bibliografię, która podzielona została na książki i artykuły (s. 465–476), indeks osób (s. 477–483), indeks rzeczowy (s. 485–494) oraz spis treści (s. 495–497).

Jak stwierdza sam autor *punktem wyjścia podjętych wyżej analiz były dwie kwestie: nakreślenie sytuacji, w jakiej znalazła się kultura i człowiek po upadku teocentrycznego widzenia świata oraz diagnoza kondycji moralnej wybranych sektorów życia społecznego* (s. 459). To zatem pytanie o stan faktyczny, ale jednocześnie pewna próba podjęcia jego oceny, a w pewnym sensie i nakreślenia jego perspektyw. Jest to zatem umiejętne spotkanie tak różnych, a jednocześnie spójnych pytań, a jednocześnie i proponowanych odpowiedzi. Jest to jednak złożona problematyka.

Jednak, jak wskazuje ks. prof. W. Zuziak *książka ta została napisana z myślą nie tylko o specjalistach w dziedzinie etyki i filozofii społecznej, lecz adresowana jest to szerszego grona czytelników,*

którzy zmagają się z problemami moralnymi w życiu społecznym i indywidualnym (s. 11). Są to bowiem w praktyce realne problemy życia, których ostatecznie jednak nie daje się wręcz uniknąć. Konkretnie realia życia mają wręcz wpisana tę bytową, a jednocześnie i etyczno-moralną rzeczywistości.

Trud prowadzonych badań wydał dobre owoce. Sam autor wskazuje: *staratem się wskazać na potrzebę odnalezienia dla etyki takich perspektyw na przyszłość, które dawałyby jej szansę odgrywania właściwej dla niej roli w społeczeństwie* (s. 7). Takie odniesienie etyki wręcz wpisane jest w jej naturę. Trzeba jednocześnie stwierdzić, że ona nie broni się od tej funkcji, gdy z to jej gwarantem jej tożsamości.

Zarysowana problematyka w zasadniczym stopniu odpowiada zakresowi wskazanemu w tytule rozprawy. Wiodące wątki dotyczą bowiem jednak przede wszystkim społecznej perspektywy etyki. Nie mniej jednak, w wielu miejscach, dochodzą do głosu także elementy etyki indywidualnej, wręcz osobowej, odniesionej do kategorii osoby ludzkiej. Wydaje się, iż jest to zwyczajny realizm kompleksowości samej problematyki etycznej, której w konkretnych propozycjach nie da się sterylnie rozgraniczyć.

Etyka jawi się w całym swym bogactwie relacyjności międzyosobowej oraz wewnątrzosobowej i faktycznie tylko wówczas staje w pełni swego niesionego zobowiązani. Aplikatywność nie jest oczywiście jej wiodącym znamięm. Jako rzeczywistość ontyczna jest ona o wiele szersza i bardziej kompleksowa. Jednak w swych praktycznych wyrazach wręcz takie spojrzenie się narzuca, zwłaszcza gdy odniesie się ja do konkretnego człowieka.

W całości podjętej problematyki jawi się pytanie o miłosierdzie. Wydaje się, że nie jest to tylko kategoria odniesiona do sfery religijnej. Jej walor przekracza bowiem tylko tak wąsko pojęte znamiona. Jednocześnie staje tutaj pytanie o solidarność, która także nie wybrzmiewa w stopniu wystarczającym. Oczekiwania te są zapewne o tyle bardziej uzasadnione, że jej „mistrzem” był Jan Paweł II. Wydaje się, że środowisko krakowskie winno tutaj być szczególnie wrażliwe i twórcze.

Rozpatrując wiele negatywnych zjawisk współczesnych relacji międzyludzkich, wydaje się, że należy oczekiwać szerszego odniesienia m.in. do problematyki przemocy, terroryzmu, wojny czy pokoju. To są orzecia realne społeczne kategorie etyczne. Są one szczególnie dzisiaj szeroko obecne, nawet jeśli bezpośrednio nie dotyczą tych czy innych adresatów. Nie mniej są to jednak pewne fenomeny kulturowe współczesności.

Odnosząc się do innych kategorii społecznych etyki, można pytać się o należne miejsce dla narodu, a w tym i właściwości *ius gentium* oraz społeczności międzynarodowej. Te dwie kategorie stanowią ważny element całokształtu społecznych perspektyw etyki. Oczywiście, zwłaszcza *ius gentium* jest współcześnie różnie rozumiane, także w samej interpretacji społecznej nauki Kościoła. Ważnymi są jednak tutaj szczególnie liczne wystąpienia Ojca świętego Jana Pawła II.

W bibliografii oraz przypisach występują nieścisłości; różne miejsca wydania, błędy literowe, niekonsekwencje (s. 26, 32, 35, 43, 47, 73, 74, 298, 299, 467, 469, 470, 473, 475, 476).

Zaproponowane zestawienia są ważną pomocą w lekturze dzieła. Zwłaszcza indeks rzeczy pozwala na odszukanie interesujących i analiz wokół szczegółowych tematów. Obok wskazanych wyżej kwestii, jak np. miłosierdzie, przemoc i terroryzm, czy *ius gentium* należałoby wskazać m.in. na Dekalog czy synerezę. Generalnie jednak zestawienie to jest ważnym elementem metodologicznym oraz formalnym studium.

Studium prof. W. Zuziaka stanowi ważnym przyczynek do badań wokół społecznych perspektyw etyki. Autor stara się niezwykle odpowiedzialnie podejść do tak szerokiej problematyki i wskazać w niej zasadnicze oraz wiodące tematy. Ich wybór jest zasadniczo trafny. Także samo opracowanie interesujące oraz może ono stanowić twórcze wprowadzenie.

Bp Andrzej F. Dziuba